

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ จะต้องพัฒนาประชากรให้มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี มีคุณธรรมและระเบียบวินัย เคารพเชื่อฟังกฎหมาย และที่สำคัญคือ ต้องมีสุขภาพดี รู้จักปฏิบัติตนให้มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะต้องคำนึงถึงสุขภาพควบคู่ไปกับความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะที่ถูกต้อง เพราะ ก่อนที่จะให้การศึกษาในด้านอื่น ๆ นั้น ควรให้เด็กมีสุขภาพดี เสียก่อน (ชาญชัย ศรีไสยเพชร และ ฟอง เกิดแก้ว 2520 : 8) ดังที่แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งเป็นแม่บทในการจัดการศึกษาทุกระดับของชาติ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะส่งเสริมคุณภาพของประชากร เพื่อให้สอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา รัฐบาลได้พยายามที่จะจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้ดี และมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะตระหนักดีว่าการศึกษามีปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนากำลังคนและเศรษฐกิจของประเทศ และการสร้างกำลังงาน เช่นว่านี้จะกระทำไม่ได้และได้ผลดีก็ต่อ เมื่อบุคคลเหล่านี้กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา (สุดใจ เหล่าสุนทร 2501-2510 : 49)

นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาจึงควรได้รับการพัฒนาสุขภาพให้เป็นผู้มีความรู้ ทักษะดี และการปฏิบัติ ด้านสุขภาพที่ถูกต้อง โรงเรียนสามารถจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน (สุชาติ ไสมประยูร 2519 : 3) ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรม 3 ด้านได้แก่

1. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ
2. การบริการสุขภาพในโรงเรียน
3. การสอนสุขภาพในโรงเรียน

องค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ โรงเรียนควรมองเห็นถึงความจำเป็นต่อการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพไว้ดังนี้ (สายหยุด ชฆานนท์ 2521: 18)

1. สถานศึกษาเป็นที่รวมของเยาวชนในวัยต่าง ๆ ตั้งแต่เด็กจนโต ทางโรงเรียนจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้เอื้ออำนวยที่จะเป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อให้เด็กปฏิบัติตาม
2. สถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของนักเรียนให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของการศึกษาของชาติ ไม่ว่าจะระดับใด มีความมุ่งหมายให้พลเมืองมีสุขภาพดี
3. สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตของเด็ก เพื่อสร้าง ความสมบูรณ์ทางสุขภาพทั้งกายและจิตใจ
4. สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยจากแหล่งเชื้อโรค และปลอดภัยจากอุบัติเหตุต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อผลต่อสุขภาพของเด็กนั่นเอง
5. สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดสภาพเครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ เอื้ออำนวยความสะดวก ให้เด็กได้ออกกำลังกายเพื่อให้มีสุขภาพที่แข็งแรง

โรงเรียนในฐานะที่ต้องทำหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาสุขภาพอนามัยให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีมหาสิ่งแวดล้อม เพราะนักเรียนต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานานวันหนึ่งประมาณ 7-8 ชั่วโมง และกว่าจะเรียนสำเร็จก็เป็นเวลานานหลายปี นักเรียนย่อมได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพในโรงเรียนด้วย ดังนั้นการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะจึงเป็นการส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย ส่งเสริมบรรยากาศทางจิตใจ และอารมณ์ เป็นการช่วยให้นักเรียนปลอดภัยจากโรคติดต่อต่าง ๆ และยังเป็นการป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นภายในโรงเรียนได้ นอกจากนี้ยังมีคุณค่าทางการศึกษาในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนในเรื่องความสะอาด ความเรียบร้อย และความปลอดภัยอีกด้วย

ปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไปโดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ย่อมมีผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของคน
 ทุกวัย สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ก็มักจะทวีความเสื่อมโทรมขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นภัยต่อประชาชน เช่น
 เดียวกัน การจัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย และถูกสุขลักษณะ การจัดระบบงานเพื่อควมมีสุขภาพดี
 ภายในโรงเรียนตลอดวัน และส่งเสริมสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรต่าง ๆ ภายในโรงเรียน
 จะช่วยให้เกิดสุขภาพดีทั้งทางกาย อารมณ์ และสังคม (บัญญา สมบูรณ์ศิลป์ 2525 : 12)
 จากสภาพการศึกษาในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า จำนวนนักเรียน ได้เพิ่มขึ้นทุกปี โรงเรียนหลายแห่ง
 ไม่สามารถขยายบริเวณโรงเรียนได้อีก ถ้าหากโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม เป็นภัยต่อ
 สุขภาพของนักเรียน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วยไม่มากนัก
 ในปัจจุบันโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาทั้งส่วนกลางและภูมิภาคยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนปัจจัย
 สำคัญในการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพในโรงเรียน ได้แก่ ไม่มีสวนที่ถูกสุขลักษณะ การขาดแคลนน้ำดื่ม
 น้ำใช้ในโรงเรียน (กองส่งเสริมพลศึกษา และสุขภาพ 2526 : 21) และยังขาดการส่งเสริมทางสุขภาพ
 ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงความเอาใจใส่ในเรื่องการจัดแสงสว่างในห้องเรียน
 การระบายอากาศ การจัดโต๊ะและม้านั่ง สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ประกอบกับจำนวนนักเรียนก็เพิ่มขึ้น
 ทุกปี การที่จำนวนผู้เรียน เพิ่มมากขึ้น เป็นผลให้นักเรียนในแต่ละโรงเรียนอยู่กันแบบแออัดยัดเยียด
 บางแห่งมีนักเรียนชั้น ละ 40-45 คน ทำให้ที่ว่างส่วนบุคคลน้อยลง โรงเรียนมีบริเวณคับแคบ
 ห้องน้ำห้องส้วม โรงอาหาร สนามกีฬา และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และ
 จะส่งผลกระทบต่อกระเทือนต่อสภาพของบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนอีกด้วย

การจัดดำเนินงานในเรื่องของสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพที่เหมาะสมจะบรรลุเป้าหมาย
 ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับบุคลากรในโรงเรียนที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้อง
 เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ เพื่อที่จะเอื้ออำนวย
 ต่อการศึกษาและสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ของเด็ก ดังที่ (พวงทอง ไสยวรรณ
 2514 : 65) กล่าวไว้ว่า

ในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษานั้น ครูใหญ่ถือว่าเป็นบุคลากรหลัก คุณภาพของ
 การศึกษาจะดีหรือไม่ดี ย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถภาพในการบริหารงานของครูใหญ่ เป็น
 สำคัญ อย่างไรก็ตาม คุณภาพการศึกษาจะสูงขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการ
 ดำเนินงานในโรงเรียนหลายลักษณะ เช่น การจัดโปรแกรมการศึกษาให้สนอง
 วัตถุประสงค์ของการศึกษา การจัดบริการ การแนะแนว การมีอาคารเรียน
 ห้องเรียนที่ถูกสุขลักษณะ การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารซึ่ง เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องในการบริหารการศึกษา จึงควรหันมาให้ความสนใจงานด้านการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพให้มากขึ้น หากผู้บริหารโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของงาน และให้การสนับสนุนด้วยดีแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคก็ย่อมจะหมดไป เพราะผู้บริหารจะต้อง เป็นผู้นำในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไข และปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียนให้ดีขึ้น รวมทั้งปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อภาคตะวันออก จึงได้พัฒนาพื้นที่บริเวณนี้ให้ เป็นศูนย์กลางความ เจริญแห่งใหม่ตามนโยบายหลักของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 ที่ต้องการกระจายความ เจริญเติบโตและกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ โดยเฉพาะอุตสาหกรรม ในส่วนภูมิภาคที่เป็นระบบ ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังของการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพตามความคิด เห็นของผู้บริหารว่าควร เป็นไปได้ในระดับใด ถ้าโรงเรียนได้ดำเนินการอย่างจริงจัง โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษานี้จะเป็น เครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงการดำเนินงานด้านการจัดสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบัน และแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการจัดดำเนินงานด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในอนาคต รวมทั้งยัง เป็นแรงจูงใจให้ผู้บริหารมีความคิดริ เริ่ม ในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้นด้วย และเป็น การ เสริม โครงการวิจัยตามแนวทางที่คณะกรรมการปฏิบัติการกิจการวิจัย เกี่ยวกับภาคตะวันออก ซึ่งทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดขึ้น เพื่อศึกษาหาความรู้และเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภาคตะวันออก ซึ่งอาจจะ เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารประเทศในอนาคต ด้วย เหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการที่จะศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่คาดหวังตามการรับรู้ของผู้บริหาร ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดย ละเอียด เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินงานและปรับปรุงการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ ในโรงเรียน ว่าได้ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพียงใด สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้บริหารหรือไม่ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัย เรื่อง "การ เปรียบ เทียบสภาพที่เป็นจริง และ สภาพที่คาดหวัง เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพในโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12" เพื่อจะได้ทราบสภาพการจัดและดำเนินงานด้านการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ และเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการ พัฒนางาน ปรับปรุงแก้ไข ให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อ เปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับการดำเนินงานการจัด
สิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
เขตการศึกษา 12

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 จำนวนทั้งสิ้น 120 คน จากพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่
จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง ตราด นครนายก และปราจีนบุรี

2. การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาเฉพาะสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่คาดหวังในการจัด
สภาพแวดล้อมทางสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เท่านั้น
โดยครอบคลุมทั้ง 9 ด้าน ดังนี้

- 2.1 ทำเลที่ตั้งโรงเรียน
- 2.2 สนามและบริเวณโรงเรียน
- 2.3 อาคารเรียน
- 2.4 ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน
- 2.5 อาคารประกอบและห้องพยาบาล
- 2.6 น้ำดื่ม น้ำใช้ และการระบายน้ำ
- 2.7 ห้องน้ำ ห้องส้วม
- 2.8 สวัสดิภาพภายในโรงเรียน
- 2.9 การจัดบรรยากาศเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียนถือว่าเป็นข้อมูลที่ตอบ
ด้วยความจริงใจตามการรับรู้ที่ผู้บริหารคาดหวัง และสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับการดำเนินงาน
การจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพในโรงเรียน

2. ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความรู้ในเรื่องของการจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพใน
โรงเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. สภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดและดำเนินงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของตนที่ กำลังดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน

2. สภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ หมายถึง ความต้องการ ความรู้สึก ความคิดเห็น ของผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดดำเนินงาน สิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ ที่คาดหวังว่าควรจะเป็นในปัจจุบัน โดยไม่มีผู้วิจัยว่าถูกหรือผิด

3. การจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพในโรงเรียน หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อม ทั้งทางด้านกายภาพ (Physical Environment) และทางด้านสุขภาพจิต (Mentally Healthy Environment) ซึ่งรวมถึงความเป็นอยู่ในโรงเรียนให้ออกสุขภาพดี เพื่อให้ นักเรียนมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ โดยประกอบด้วย

- 2.1 ทำเลที่ตั้งโรงเรียน
- 2.2 สนามและบริเวณโรงเรียน
- 2.3 อาคารเรียน
- 2.4 ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน
- 2.5 อาคารประกอบและห้องพยาบาล
- 2.6 น้ำดื่ม น้ำใช้ และการระบายน้ำ
- 2.7 ห้องน้ำ ห้องส้วม
- 2.8 สวัสดิภาพภายในโรงเรียน
- 2.9 การจัดบรรยากาศ เพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต

4. การรับรู้ หมายถึง กระบวนการตีความสิ่งเร้าจากการรับสัมผัสของอวัยวะ สัมผัสต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องอาศัยประสบการณ์เดิม หรือการเรียนรู้และการคิด

5. ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งบริหารระดับต่าง ๆ ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12

6. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1-6 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร

7. เขตการศึกษา 12 หมายถึง พื้นที่ซึ่งครอบคลุม 7 จังหวัดต่อไปนี้คือ
ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ชลบุรี ระยอง นครนายก ตราด ปราจีนบุรี